

UNIVERZITET U SARAJEVU
Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava
Komisija za izbor u naučno zvanje
Sarajevo, 10. juli 2025.

377/I-25
15.7.2025.

UNIVERZITET U SARAJEVU
INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV
ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA
Aleja Bosne Srebrene bb
SARAJEVO

Na osnovu Odluke Vijeća Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, broj: 334-1/1-25 od 24.juna 2025. godine, imenovana je Komisija za izbor u zvanje naučnog savjetnika – doktora nauka iz oblasti sigurnosti i mirovnih studija (1 izvršilac, na neodređeno vrijeme) u Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, u sljedećem sastavu:

1. Prof. dr. Sead Turčalo, redovni profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, iz oblasti sigurnosti i mirovnih studija – predsjednik Komisije;
2. Prof. dr. Mirza Smajić, redovni profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, iz oblasti sigurnosti i mirovnih studija – član Komisije;
3. Prof.dr. Ermin Kuka, naučni svjetnik Univerzitet u Sarajevu Institut za istraživanja zločina protiv čovječnosti – član Komisije.

Komisija je zaprimila akt Instituta, broj: 325/I-25 od 17.06.2025. godine, kojim je konstatirano da je prijava blagovremena te da je priložena dokumentacija potpuna. Komisija je pregledala pristiglu prijavu i detaljno analizirala dostavljeni materijal, te Vijeću Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu podnosi sljedeći:

IZVJEŠTAJ
s prijedlogom odluke o izboru

Aktom Instituta, broj: 325-1/1-25, od 17.juna 2025. godine, Komisija je obaviještena da se na konkurs koji je, na osnovu Odluke Vijeća Instituta, i saglasnosti Senata Univerziteta u Sarajevu, broj: 01-7-11/25 od 28. maja 2025. godine, objavljen na web stranici Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu dana 31. juna 2025.

godine, a zaključen 15. jula 2025. godine, prijavio jedan kandidat – dr. Meldijana Arnaut Haseljić.

U izvještaju Pravne službe, sačinjenom nakon obrade prijave na konkurs, navedeno je da je prijava kandidatkinje dr. Meldijane Arnaut Haseljić bila blagovremena te da je priložena dokumentacija potpuna.

U svojoj prijavi, dr. Meldijana Arnaut Haseljić je navela da se prijavljuje za izbor u naučno zvanje: naučni savjetnik – doktor nauka iz oblasti sigurnosti i mirovnih studija.

I Biografski podaci

Meldijana (Hamza) Arnaut Haseljić rođena je 7. januara 1971. godine u Sarajevu, gdje je završila osnovno, srednje i visoko obrazovanje. Diplomirala je na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu i stekla zvanje diplomiranog žurnaliste. Postdiplomski studij „Bosna i Hercegovina u savremenom svijetu“ na Fakultetu političkih nauka, Odsjek za žurnalistiku, upisala je 2006. godine, a 2009. odbranila magistarski rad pod naslovom *Uloga lista Srpske demokratske stranke 'Javnost' u pripremi agresije na Bosnu i Hercegovinu*, čime je stekla naučni stepen magistra žurnalističkih nauka.

Doktorsku disertaciju pod naslovom *Politike i prakse prikrivanja zločina – studija slučaja: masovne grobnice na području Sarajeva* odbranila je 2015. godine na Fakultetu političkih nauka – Odsjek za sigurnosne i mirovne studije, te stekla zvanje doktora nauka iz oblasti odbrane i sigurnosti.

U skladu sa Zakonom o naučnoistraživačkoj djelatnosti Kantona Sarajevo i na osnovu Odluke Naučnog vijeća Instituta od 2. novembra 2019. godine, izabrana je u zvanje višeg naučnog saradnika za oblast sigurnosnih i mirovnih studija u Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Oblasti njenog istraživačkog rada obuhvataju oružane sukobe i njihove pravne posljedice, sigurnost i mirovne procese, genocid, zločine protiv čovječnosti i kršenje međunarodnog humanitarnog prava. Autorica je tri knjige i koautorica jedne, a u pripremi za štampu je i knjiga *Strateški ciljevi velikodržavnog projekta 50 km zapadno od Drine (1991–1995) – ultimo Srebrenica*, koju je Vijeće Instituta odobrilo za objavljivanje i koja će biti publikovana po završetku tehničkih procedura.

Učestvovala je u realizaciji brojnih naučnoistraživačkih projekata kao autorica, voditeljica ili član istraživačkog tima, te objavila značajan broj naučnih i stručnih radova.

Od projekata realizovanih u periodu nakon izbora u zvanje višeg naučnog saradnika posebno se izdvajaju:

- *Strateški ciljevi velikodržavnog projekta* – voditeljica projekta (studija u pripremi za izdavanje u okviru izdavačke djelatnosti Instituta);

- *Žene i rat – Kršenje pravila ratovanja: zločini protiv čovječnosti i ratni zločini nad braniteljima/pripadnicama Armije Republike Bosne i Hercegovine* – realizovan u saradnji s ustanovom Memorijalni centar Kantona Sarajevo (objavljena studija);
- *Heroine odbrane Bosne i Hercegovine* – urednica Zbornika radova (projekat realizovan u saradnji s Memorijalnim centrom Kantona Sarajevo);
- *Politička i vojna odgovornost za genocid i druge oblike zločina počinjene u Srebrenici – sigurnoj zoni UN-a prema presudama ICTY* – u saradnji s Memorijalnim centrom Srebrenica – Potočari;
- *Oružani sukobi i pravne posljedice: zločini počinjeni u BiH (1992–1995) kroz presude međunarodnih i domaćih sudova* – projekat Instituta u okviru kojeg je objavljeno više radova, a dio istraživanja uključen je u studiju *Strateški ciljevi velikodržavnog projekta 50 km zapadno od Drine (1991–1995) – ultimo Srebrenica*.

U periodu nakon izbora u zvanje više naučne saradnice, kandidatkinja je učestvovala na brojnim naučnim skupovima, među kojima izdvajamo sljedeće:

1. **Međunarodna naučna konferencija „Između Istoka i Zapada: Bosna i Hercegovina u žiži historijskih procesa i događaja (1699–2024)”**, Tuzla, 15–16. novembar 2024.
Tema izlaganja: (Ne)sankcionisanje negiranja zločina u javnom prostoru Bosne i Hercegovine (rad u pripremi za objavu);
2. **Međunarodna naučna konferencija „Obnova nezavisnosti Bosne i Hercegovine – 30 godina poslije: Društveno-politički i privredni kontekst”**, Tuzla, 18–19. novembar 2022.
Tema izlaganja: Ka NATO putu – od formiranja i ustrojstva ARBiH do Oružanih snaga Bosne i Hercegovine;
3. **Naučni skup „Heroine odbrane Bosne i Hercegovine”**, Kalesija, 20. septembar 2022., u organizaciji Fonda Memorijal Kantona Sarajevo
Tema izlaganja: Raspad SFRJ i agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992–1995);
4. **Naučni skup „Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu: Opsada i odbrana Sarajeva – Tri decenije poslije”**, Sarajevo (Vijećnica), 13. juni 2022., organizator Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava
Tema izlaganja: Uloga pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine u odbrani Republike Bosne i Hercegovine (1992–1995);
5. **Međunarodna naučna konferencija „Bosna i Hercegovina i Drugi svjetski rat – 80 godina poslije: Objektivizam ili revizionizam”**, Tuzla, 19–20. novembar 2021., Centar za istraživanje moderne i savremene historije
Tema izlaganja: Genocid(i) u Drugom svjetskom ratu – ka Konvenciji o genocidu (ishodišta, definiranje, procesuiranja);
6. **Deseti naučni skup „Bosanskohercegovačka država i Bošnjaci”**, Sarajevo, 20–21. novembar 2020., u organizaciji BZK Preporod
Tema izlaganja: Genocid počinjen u Republici Bosni i Hercegovini – ključna pitanja Presude Međunarodnog suda pravde (ICJ);

7. **Međunarodna naučna konferencija „Bosna i Hercegovina i Dejtonski mirovni sporazum – 25 godina poslije: Društveno-politički kontekst“**, Tuzla, 19. novembar 2020.
Tema izlaganja: Dejtonski mirovni sporazum – okončanje velikodržavnih pretenzija?;
8. **Međunarodna naučna konferencija „Genocid nad Bošnjacima, Srebrenica 1995–2020: Uzroci, razmjere i posljedice“**, 19. oktobar 2020., u organizaciji Univerziteta u Tuzli, Instituta za istraživanje zločina i Instituta za istoriju
Tema izlaganja: Presuda za genocid Radislavu Krstiću, komandantu Drinskog korpusa;
9. **Međunarodna naučna konferencija „Pravne i političke posljedice 9. januara“**, Sarajevo (Vijećnica), 8–9. januar 2020., u organizaciji više institucija
Tema izlaganja: Opsada Sarajeva u kontekstu uspostavljanja Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine;
10. **Međunarodna naučna konferencija „Prijelomne godine bosanskohercegovačke prošlosti“**, Sarajevo, 22–23. novembar 2019., organizator: Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu
Tema izlaganja: Bosna i Hercegovina između udruženih zločinačkih poduhvata (1992–1995);
11. **Međunarodna naučna konferencija „Bosna i Hercegovina u srpskim i hrvatskim koncepcijama od početka XIX stoljeća do 2019. godine“**, Tuzla, 8–9. novembar 2019.
Tema izlaganja: Udruženi zločinački poduhvat – Bosna i Hercegovina u hrvatskom velikodržavnom projektu.

II Naučni opus kandidatkinje

Na osnovu priloženih i objavljenih rezultata naučnog rada, može se zaključiti da je kandidatkinja svoj naučni interes primarno usmjerila na istraživanje perioda agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992–1995), s posebnim naglaskom na oružane sukobe i njihove pravne posljedice, obim i oblike izvršenih zločina, kao i na uzroke, korijene i ciljeve ideologija, politika i praksi koje su dovele do vojnih operacija i privremenog okupiranja pojedinih područja međunarodno priznate suverene države Bosne i Hercegovine.

Utvrđene činjenice, s naglaskom na evidentiranje žrtava takvih djelovanja susjednih država, jasno ukazuju na položaj Bosne i Hercegovine u periodu izloženosti udruženim zločinačkim poduhvatima, čiji je cilj bio ostvarivanje teritorijalnih pretenzija u okviru velikodržavnih projekata.

Naučni opus ostvaren tokom izbornog perioda više naučne saradnice dominantno je oblikovan kroz izvorne naučne radove i studije zasnovane na empirijskim istraživanjima. Kandidatkinja je u tom periodu priložila dvije naučne publikacije temeljene na studiji slučaja, kao i sedam izvornih naučnih radova koji su registrovani u relevantnim međunarodnim bazama podataka, uključujući SCOPUS, EBSCO i druge.

Preostali dio naučnog opusa obuhvata deset naučnih i dva stručna rada koji predstavljaju rezultate istraživanja prezentiranih na međunarodnim i drugim naučnim skupovima, a koji su objavljeni u zbornicima radova renomiranih naučnih ustanova.

Kandidatkinja je, također, učestvovala na međunarodnim konferencijama koje su organizovale organizacione jedinice Univerziteta u Sarajevu, te je objavila naučne radove u zbornicima radova Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i Instituta za historiju.

Kratki sadržaj objavljenog naučnog opusa:

A) Knjige

1. **Politike i prakse prikrivanja zločina – Studija slučaja: Masovne grobnice na području Sarajeva**, Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2021. Obim studije 593 stranice, Sadržaj studije raspoređen je u VI Glava. Studija je opremljena Skraćenicama (VII Glava) i Popisom izvora i literature (VIII Glava). [CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo; 341.31(497.6 Sarajevo)"1992/1995"; 341.485:726.84(497.6 Sarajevo)"1992/1995"; 341.322.5-058.65(497.6 Sarajevo)"1992/1995" ARNAUT Haseljić, Meldijana Politike i prakse prikrivanja zločina : masovne grobnice na području Sarajeva : 1992-1995 / Meldijana Arnaut Haseljić. - Sarajevo : Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta, 2021. - 594 str. : graf. prikazi, tabele ; 30 cm Bibliografija: str. 567-593 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst. ISBN 978-9958-028-34-2 COBISS.BH-ID 42955526]

Rad kandidatkinje usmjeren je na analizu sistemskih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava počinjenih nad civilnim stanovništvom Sarajeva tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu u periodu 1992–1995. Poseban fokus istraživanja jeste fenomen masovnih grobnica kao specifičnog oblika zločina koji slijedi nakon počinjenja drugih teških kršenja međunarodnog prava, s ciljem prikrivanja dokaza i onemogućavanja procesuiranja odgovornih. Ovaj fenomen je analiziran kroz deskripciju kategorija žrtava, modaliteta izvršenja zločina, te njihove prostorne i vremenske distribucije.

Istraživanju je pristupljeno kroz multidisciplinarni okvir koji uključuje pravne, političke, historijske, sociološke, forenzičke i sigurnosne aspekte, pri čemu je korišten teorijsko-empirijski pristup. Empirijski dio istraživanja temelji se na analizi konkretnih slučajeva masovnih grobnica na području Sarajeva, kao i na podacima o prisilno nestalim osobama, čime se pruža činjenični osnov za potvrdu hipoteze o planskom karakteru ovih zločina. U fokusu su i politički, vojni i institucionalni mehanizmi koji su omogućili i realizirali takve prakse, čime istraživanje doprinosi razumijevanju strategijskih ciljeva agresije i njenog pravnog kvalifikovanja.

Rezultati istraživanja imaju višestruk društveni i naučni značaj. S jedne strane, nude relevantan doprinos u procesu dokumentovanja zločina, pružajući materijal za pravosudne postupke i institucionalno suočavanje s prošlošću. S druge strane, istraživanje afirmiše važnost znanstvenog pristupa u borbi protiv negacionizma i revizionizma, te doprinosi razvoju kolektivnog sjećanja, jačanju kulture sjećanja i postizanju pravde za žrtve i njihove porodice.

2. ***ŽENE I RAT - Kršenje pravila ratovanja: zločini protiv čovječnosti i ratni zločini nad braniteljima/pripadnicama Armije Republike Bosne i Hercegovine***, Memorijalni centar Sarajevo, Sarajevo, 2025. [ISBN 978-9926-9003-0-4 CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem 64601606] Obim studije 247 stranica, Sadržaj studije raspoređen u V naslova i opremljena je Bibliografijom.

Studija dr. Meldijane Arnaut Haseljić predstavlja pionirski doprinos istraživanju uloge žena, posebno žena-braniteljki, tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992–1995), s posebnim fokusom na njihove borbene uloge i izloženost sistematskom nasilju. U kontekstu dosadašnje akademske literature, tema ostaje marginalizirana i nedovoljno obrađena, kako u historiografiji, tako i u međunarodnopravnim okvirima. Autorica analizira normativnu prazninu u međunarodnom humanitarnom pravu koja je do kraja 20. stoljeća zanemarivala specifične oblike zločina nad ženama, uključujući seksualno nasilje nad pripadnicama oružanog otpora.

Kombinujući historijsku, pravnu i sociološku analizu, autorica ukazuje na dvostruki status žena-vojnkinja kao aktivnih učesnica i žrtava ratnih zločina. Kroz studije slučaja – uključujući logore kao što je Omarska i primjere konkretnih žena – razotkriva brutalnost kojoj su bile izložene: fizičko, psihološko i seksualno nasilje, kao i naknadno poniženje kroz skrivanje njihovih tijela u masovne grobnice. Ova iskustva su istovremeno individualna i kolektivna, i otkrivaju rodno utemeljene mehanizme moći koji proizilaze iz struktura rata i nasilja. U tom kontekstu, silovanje i prisilne trudnoće nisu bile izolovani incidenti već strateški instrumenti etničkog čišćenja i uništenja zajednice.

U studiji se posebno ističe kritički osvrt na selektivnu praksu međunarodnih i domaćih sudova, koja često zanemaruje ili marginalizira ženska iskustva rata. Autorica time otvara prostor za redefiniranje i proširenje pravne i akademske pažnje prema zločinima nad ratnim zarobljenicama, naročito ženama koje su bile borci. Njen rukopis ne samo da doprinosi složenijem razumijevanju uloge žena u savremenim oružanim sukobima, već predstavlja vrijedan naučni i društveni doprinos u afirmaciji ravnopravnosti, pravde i sjećanja na žrtve koje su do sada bile potisnute iz kolektivnog narativa.

B) Naučni radovi

1. *Ka NATO putu - Od formiranja i ustrojstva ARBiH do OS Bosne i Hercegovine*, Historijski pogledi/ Historical Views broj 10, Tuzla 2023. [SCOPUS i drugi]

1.01 Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC: 94:355.341.31 (497.6)"1992/2006/2022" (093)

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2023.6.10.283>

Autorica se u ovom tekstu fokusirala na konkretne planove za pripremu i izvođenje agresije na Bosnu i Hercegovinu koje je sačinio Generalštab JNA u Beogradu. JNA je, zajedno sa političkim rukovodstvima Srbije i bosanskih Srba, definirala ciljeve, isplanirala i odredila taktiku i metode vođenja rata u Bosni i Hercegovini. Usljed izvršene agresije iz potrebe za opstojnošću države i svih njenih naroda koji Bosnu i Hercegovinu doživljavaju kao svoju domovinu, iznikla je Armija Republike Bosne i Hercegovine. Legalno izabrani predstavnici vlasti i institucija Republike Bosne i Hercegovine imali su obavezu da zaštite teritorijalni integritet države, građane, privredna, kulturna i druga dobra. Da bi to bilo moguće Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donijelo je odluku o mobilizaciji jedinica Teritorijalne odbrane, rezervnog sastava milicije i jedinica civilne zaštite, a zatim je uslijedilo donošenje uredbi Predsjedništva kojima je regulirano formiranje i sastav oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine čime je transformirana Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine u Armiju Republike Bosne i Hercegovine. Armija je postala okosnicom formiranja Vojske Federacije, a kasnije i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Sprovedenom analizom razvoja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, autorica se fokusira na današnju konstalaciju političkih i društvenih odnosa kako bi se akcentirale smjernice za ulazak države u NATO. Danas je vanjska politika Bosne i Hercegovine usmjerena ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja, te doprinosu međunarodnom miru i sigurnosti. Princip kolektivne sigurnosti predstavlja okosnicu dugoročne vojne strategije. Ostvarivanje vojne sigurnosti Bosne i Hercegovine predstavlja članstvo u NATO čime nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet garantira Savez. Prvi korak u tom pravcu predstavlja članstvo u NATO-vom političko-vojnom programu *Partnerstvo za mir* (Partnership for Peace – PfP) kojem je Bosna i Hercegovina pristupila 14. decembra 2006. Članstvo u NATO-u i Evropskoj uniji su strateški ciljevi Bosne i Hercegovine i u skladu s tim teži se punopravnom članstvu u NATO što podrazumijeva uključivanje oružanih snaga u vojnu strukturu NATO-a, posebno u misijama očuvanja mira i u humanitarnim operacijama. Formalna osnova za PfP je Okvirni dokument (Framework Document) koji predviđa obaveza koju saveznici preuzimaju na sebe da konsultiraju svaku zemlju-partnera koja smatra da je njen teritorijalni integritet ugrožen, ili da je njena politička nezavisnost ili sigurnost u opasnosti, a u skladu s kojim pojedinačne države i NATO savez razvijaju i usklađuju pojedinačne partnerske programe sa ciljem dostizanja NATO standarda, nabavci vojne opreme, obuci i školovanju vojnog personala, zajedničkim manevrima i vježbama, kao i u drugim oblastima saradnje. Za Bosnu i Hercegovinu koja je i danas poligon pokušaja realizacije velikodržavnih projekata (*Srpski svet*) ulazak u NATO predstavlja garant opstanka mira i stabilizacije odnosa na Balkanu.

2. *Socijalno-statusni položaj braniteljki Armije Republike Bosne i Hercegovine/Social Status Position of Women Veterans Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina, Historijski pogledi/ Historical Views broj 9, Tuzla 2023. [SCOPUS i drugi]*

1.01 Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC: 94:316.4-157.1:355 (497.6)"1992/1995/2022" (094)

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2023.6.9.271>

Analiza normativnog okvira koji se odnosi na žene učesnice otpora, posebno pripadnice Armije Republike Bosne i Hercegovine, ukazuje na ozbiljan deficit u prepoznavanju i regulisanju njihovog specifičnog statusa. Uprkos činjenici da su žene, iako formalno nevojne obveznice, dale izuzetan doprinos u odbrani države, njihova uloga je u poslijeratnoj zakonodavnoj i društvenoj stvarnosti ostala marginalizirana. Autorica studije ukazuje na potrebu zakonskog izdvajanja braniteljki kao posebne kategorije, uz priznavanje statusa dobrovoljki bez vremenskih i formalnih ograničenja, što se temelji na činjenici da su te žene dobrovoljno pristupile borbenim jedinicama u izuzetno teškim okolnostima.

Pored zahtjeva za priznavanjem ravnopravnog statusa u boračkoj legislativi, istaknuta je potreba za unapređenjem njihovog socijalno-statusnog položaja, uključujući zdravstvenu zaštitu, stambeno zbrinjavanje, pravo na obrazovanje i podršku porodicama. Autorica predlaže konkretne izmjene zakonskih članova kojima bi se osigurao jednak tretman dobrovoljkama i članovima njihovih porodica, uključujući pravo na sufinansiranje obrazovanja, liječenje u inostranstvu, oslobađanje od participacije u zdravstvenim troškovima, te preferencijalni status pri zapošljavanju. Posebno se naglašava potreba za institucionalnim priznanjem doprinosa braniteljki kroz podizanje jedinstvenog spomen-obilježja.

Ovakav pristup zasniva se na principima rodne ravnopravnosti i društvene pravde, uz dosljednu primjenu Zakona o ravnopravnosti spolova. Priznavanjem uloge braniteljki u odbrambenooslobodilačkoj borbi, ne samo kao simbola otpora nego i kao aktivnih učesnica, stvara se osnova za ispravljanje višestruke diskriminacije – pravne, institucionalne i simboličke. Kroz argumentovanu analizu i konkretne zakonske preporuke, studija predstavlja vrijedan doprinos afirmaciji prava žena u postkonfliktnom društvu i nužan korak ka punom priznanju njihove žrtve i doprinosa.

3. *GENOCID(I) U DRUGOM SVJETSKOM RATU Ka Konvenciji o genocidu (ishodišta, definiranje, procesuiranja)/GENOCIDE(S) IN WORLD WAR II Towards the Genocide Convention (origins, definition, processing), Historijski pogledi/ Historical Views broj 8, Tuzla 2022. [SCOPUS i drugi]*

1.01 Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC: 94(497.6)"1941/1945"(091)

32:355.4:341.322.5(497.6)"1941/1945""1992/1995" DOI:

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2023.6.9.271>

Autorica se u ovom istraživanju fokusira na genezu i kontinuitet genocida u dvadesetom stoljeću, koje je, kako zaključuje, počelo i završilo najtežim zločinom protiv čovječnosti. Analiza počinje prikazom genocida tokom Drugog svjetskog rata, s posebnim naglaskom na Holokaust kao najobimniji i najorganiziraniji oblik sistematskog istrebljenja, prvenstveno nad Jevrejima, ali i drugim marginaliziranim grupama. Kroz studiju o koncentracionim logorima, masovnim deportacijama i prisilnom radu, autorica ističe mehanizme genocidnog djelovanja koji su kulminirali masovnim ubistvima i prikrivanjem dokaza putem lomača i masovnih grobnica.

U središtu razmatranja nalazi se pravna reakcija međunarodne zajednice na ove zločine – prvenstveno kroz Nirnberške procese i usvajanje Konvencije o genocidu iz 1948. godine. Specifičnost Nirnberškog tribunala ogleda se u tome što je pored individualne odgovornosti sankcionisao i političke i vojne organizacije kao nosioce zločinačkih projekata. Međutim, autorica argumentirano ukazuje da uspostava međunarodnih pravnih normi i institucionalnih mehanizama nije bila dovoljna da spriječi ponavljanje genocida u kasnijem periodu, među kojima se ističe genocid u Bosni i Hercegovini kao najtragičniji primjer u Evropi nakon Drugog svjetskog rata.

Zaključni dio rada posvećen je analizi uzročnih faktora koji doprinose pojavi genocida. Autorica naglašava ulogu ekonomskih kriza, državnih interesa, geopolitičkih dinamika i međunarodne pasivnosti kao ključnih varijabli koje omogućavaju širenje genocidnih politika. Prevencija genocida, zaključuje se, moguća je samo kroz pravovremeno prepoznavanje indikatora opasnosti i odlučno djelovanje kako unutar države tako i od strane međunarodne zajednice. Time se istraživanje pozicionira kao značajan doprinos razumijevanju i prevenciji najtežih oblika masovnog nasilja u savremenom svijetu.

4. *Dejtonskim mirovni sporazum – Okončanje velikodržavnih pretenzija?/ The Dayton peace agreement – The end of the greater state claims?*, Historijski pogledi/ Historical Views broj 6, Tuzla 2021. [SCOPUS i drugi]

1.01 Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC: 94(497.6)"1995"(093)

32:325:327.2:341.4:341.6:343.3:355.4(497.6)"1941/1945""1995"

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2021.4.6.135>

Autorica analizira ponuđene mirovne sporazume u pokušaju za uspostavljanje mira u Bosni i Hercegovini – međunarodno priznatoj državi na koju je izvršena dvostrana agresija, te postavlja pitanje koje je i danas otvoreno: Da li Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Dejtonski mirovni sporazum) prihvaćen u Parizu 14. decembra 1995. koji su potpisali: za Republiku Bosnu i Hercegovinu Alija Izetbegović, za Republiku Hrvatsku dr. Franjo Tuđman i za Saveznu Republiku Jugoslaviju Slobodan Milošević, zapravo znači i prestanak postojanja velikodržavnih koncepata i njihovih ekspanzionističkih vjekovnih nastojanja za uzurpaciju teritorija, ili barem pojedinih područja ove države. Postoje opravdani razlozi zašto je međunarodna zajednica zahtijevala da upravo ove osobe budu potpisnici Dejtonskog mirovnog

sporazuma. Naime, poslije neuspjelih pokušaja uspostave dogovora oko ustavnih rješenja u Bosni i Hercegovini, počev od Cutileirovog plana (kantonizacija Bosne i Hercegovine po etničkom principu) o kojem su razgovori u Sarajevu otpočeli još februara 1992, pa do konferencije u Londonu koja je održana 26. i 27. augusta 1992. bilo je očigledno da se stavovi srpske i hrvatske strane u Bosni i Hercegovini usklađuju sa stavovima Beograda i Zagreba, odnosno politika prethodno dogovorenih i usaglašenih na relaciji Milošević-Tuđman. Na konferenciji u Londonu učestvovala su tri delegacije. Ispred Vlade BiH bili su predsjednik Alija Izetbegović, ministar inostranih poslova Haris Silajdžić, Ejup Ganić i general Sefer Halilović. U delegaciji bosanskih Srba bili su Radovan Karadžić, predsjednik RS-a, Momčilo Krajišnik, potpredsjednik RS-a i general VRS-a Ratko Mladić koji su svo vrijeme pregovora bili u direktnim konsultacijama sa Beogradom. Predstavnici bosanskih Hrvata bili su predsjednik HZ HB Mate Boban, zatim predsjednik Vlade RBiH, Mile Akmadžić (iako je bio član Vlade RBiH učestvovao je u svojstvu člana hrvatske delegacije) i general Milivoj Petković. Predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman takođe je učestvovao u pregovorima i bio je nezvanični, ali *de facto* šef hrvatske delegacije. Nakon konferencije u Londonu i neuspjeha dotadašnjih pregovora Konferencija Europske zajednice o Jugoslaviji proširena je u Međunarodnu konferenciju o bivšoj Jugoslaviji za čije presjedatelje su imenovani Cyrus Vance (američki diplomata ispred UN-a) i Lord David Owen (ispred EZ/U) sa kojima započinje i nova era mirovnih pregovora. Vance-Owenov plan predviđao je decentralizaciju Bosne i Hercegovine u postojećim granicama sa ustavnim uređenjem na federalnim principima sadržanim od većeg broja konstitutivnih elemenata - regija (deset kantona formiranih po etničkom principu) i sa distriktom Sarajevo u kojem bi se nalazilo sjedište centralne vlade. Ovaj plan je, nakon odbijanja srpske skupštine sa Pala da ga ratificira, definitivno odbijen. Uslijedio je Owen-Stoltenbergov mirovni plan (Ustavni sporazum o Savezu Republika Bosne i Hercegovine) koji je nudio konfederaciju Bosne i Hercegovine sastavljenu od tri republike sačinjene po etničkom principu, međutim i ovaj plan se pokazao neprihvatljivim. Plan Kontakt-grupe uslijedio je nakon uspostavljanja Washingtonskog sporazuma kojim je oformljena Fedarcija Bosne i Hercegovine, u martu mjesecu 1994. Ovaj plan predviđao je očuvanje Bosne i Hercegovine kao unije u okviru njenih međunarodno priznatih granica, te teritorijalnu podjelu prema procentualnom odnosu teritorije (51:49). I ovaj prijedlog je srpsko rukovodstvo na Palama odbilo prihvatiti. Međunarodna zajednica je morala tražiti nova rješenja. Plan Kontakt-grupe bio je korak prema pregovorima koji će rezultirati potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma. Međutim, važno je konstatovati da su svi ponuđeni planovi vodili otkrivanju skrivenih politika koje su kreirali istočni i zapadni susjedi Republike Bosne i Hercegovine. Također, svi ponuđeni prijedlozi "mirovnih planova", koje je međunarodna zajednica pokušala nametnuti u Republici Bosni i Hercegovini, zasnivali su se na ustavno-pravnoj devastaciji i teritorijalnoj podjeli čime su prihvaćena oružana osvajanja i okupacija područja sa konačnim ciljem uništenja njenog teritorijalnog integriteta i državnog suvereniteta, čime je postalo očigledno da međunarodna zajednica nije spremna zaštititi suverenost međunarodno priznate države koja joj je garantovana međunarodnim pravom, a što joj je posebno bilo uskraćeno

uvođenjem embarga na naoružanje čime joj je onemogućeno da sama zaštiti svoju suverenost i teritorijalni integritet.

Koja je bila uloga potpisnika Dejtonskog ugovora u pripremi i izvršenju dvostrane agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu sa ciljem realizacije planova o podjeli Bosne i ostvarenju velikodržavnih projekata, te da li je ona odredila i njihovu poziciju potpisivača Općeg okvirnog sporazuma tema su dokazivanja, ali su bila i temom sudskih procesa međunarodnih sudova sa ciljem utvrđivanja, dokazivanja i osuđivanja počinjenih zločina. Kakav značaj imaju potpisnici u uspostavi i očuvanju mira, te da li su velikodržavni projekti i planovi njihove realizacije okončani potpisivanjem Dejtonskog sporazuma pitanja su za čijim odgovorima se i 30 godina od potpisivanja ugovora još uvijek traga. Naime, Slobodan Milošević, tadašnji predsjednik Savezne Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) našao se, poslije potpisivanja Dejtonskog sporazuma, pred ICTY-em kao optuženik za zločine počinjene u Republikama bivše Jugoslavije – Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Kosovu. Sudski proces nije okončan zbog smrti optuženika, ali je Sudsko vijeće donijelo Odluku po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude (Međupresuda Haškog tribunala od 16. juna 2004.) na osnovu koje je izrečena njegova odgovornost za genocid izvršen u Republici Bosni i Hercegovini. Franjo Tuđman, tadašnji predsjednik Republike Hrvatske, označen je učesnikom udruženog zločinačkog poduhvata u presudi koja je izrečena za zločine koje su Hrvatska vojska (HV) i Hrvatsko vijeće obrane (HVO) počinili nad civilnim stanovništvom Bosne i Hercegovine (Predmet IT-04-74 Prlić i dr.). Žalbeno vijeće ICTY-a u žalbenoj presudi bosanskohercegovačkoj šestorici utvrdilo je da je postojao međunarodni oružani sukob u Bosni i Hercegovini i stanje okupacije, ali potvrdilo je i postojanje hrvatskog udruženog zločinačkog poduhvata s ciljem "etničkog čišćenja" pojedinih područja Bosne i Hercegovine, te imenovalo predsjednika Hrvatske Franju Tuđmana kao jednog od učesnika ovog UZP-a. Dakle, osobe koje su se našle u sudskim procesima i proglašene odgovornim za posljedice politika koje su implementirali, izvršenje zločina i udružene zločinačke poduhvate realizirane u Republici Bosni i Hercegovini, postale su potpsinici Dejtonskog mirovnog sporazuma i garanti uspostave i očuvanja mira.

5. *Procesuiranje u predmetu Radovan Karadžić - ICTY IT-95-5/18/ Prosecution in the Radovan Karadzic case - ICTY IT-95-5/18 Historijski pogledi/ Historical Views broj 5, Tuzla 2021. [SCOPUS i drugi]*

Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC: 94:34(497.6)"1991/2019" (093)(094)

341.2:341.6:355.4:343.6-055.1(Karadžić R.) "1991/2019"

<https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2021.4.5.235>

Analiza činjenica utvrđenih u sudskom procesu vođenom protiv osuđenog ratnog zločinca Radovana Karadžića pred ICTY predstavlja težište istraživanja koje je autorica u ovom radu utemeljila na osnovu iznesenih materijalnih dokaza i utvrđenih činjenica. Primarna građa upotrijebljena u sprovođenju ove analize omogućila je objektivno sagledavanje uloge koju je Karadžić imao u zločinama izvršenim 1992.-1995.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju podigao je Optužnicu (prvobitnu 25. jula 1995., a 19. oktobra 2009. operativnu Optužnicu) protiv Radovana Karadžića, bivšeg predsjednika Republike Srpske i vrhovnog komandanta Vojske Republike Srpske. Nakon dugogodišnjeg skrivanja u Srbiji Karadžić je uhapšen 21. jula 2008., a u ICTY je prabačen 30. jula iste godine. Suđenje je otpočelo 26. oktobra 2009. Optužnica Radovana Karadžića tereti za genocid (tačke 1 i 2); zločine protiv čovječnosti: progoni (tačka 3), istrebljivanje (tačka 4), ubistvo (tačka 5), deportacija (tačka 7), nehumana djela - prisilno premještanje (tačka 8); te kršenje zakona ili običaja ratovanja: ubistvo (tačka 6), terorisanje (tačka 9), protivpravni napadi na civile (tačka 10), uzimanje talaca (tačka 11). Radovana Karadžića optužen je za individualnu krivičnu odgovornost u skladu s pravilom 7(1) Statuta Međunarodnog suda kroz učešće u nekoliko udruženih zločinačkih poduhvata (UZP). Prema navodima Optužnice najkasnije od oktobra 1991. do 30. novembra 1995., Karadžić je učestvovao u UZP-u koji je imao za cilj trajno uklanjanje Bošnjaka i Hrvata s pojedinih područja Bosne i Hercegovine; od aprila 1992. do novembra 1995. učestvovao je u UZP-u da se pokrene i provede kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja civilnog stanovništva Sarajeva, čiji je cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom; od jula 1995. pa sve do 1. novembra 1995. učestvovao je u UZP-u eliminisanja Bošnjaka u Srebrenici, i to ubijanjem muškaraca i dječaka, kao i prisilnim protjerivanjem žena, djece i staraca iz tog područja; te za učestvovanje u UZP-u uzimanja pripadnika Ujedinjenih nacija kao talaca tokom maja i juna 1995. U skladu s članom 7(3) Statuta Optužnica ga tereti za odgovornost nadređenog jer je znao ili imao razloga da zna da se snage pod njegovom efektivnom kontrolom spremaju da počinje zločine ili da su ih već počinili, a nije preduzeo mjere da spriječi činjenje zločina ili da kazni počinioce tih zločina. Karadžić je 11. juna 2012. podnio zahtjev za izricanje oslobađajuće presude po svim tačkama Optužnice. Pretresno vijeće je u skladu s pravilom 98bis 28. juna 2012. donijelo Odluku kojom je odbacilo zahtjev za oslobađanje od optužbi po deset tačaka optužnice, ali je izreklo oslobađajuću presudu po tački 1 Optužnice koja se odnosi na genocid počinjen u pojedinim bosanskohercegovačkim općinama: Bratunac, Foča, Ključ, Prijedor, Sanski Most, Vlasenica i Zvornik. U ovoj tački Optužnice se navodi da Karadžić snosi odgovornost za genocid kao nadređeni, te da je u dogovoru s drugima počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao genocid. Po žalbi Tužilaštva na odluku da se iz Optužnice izuzme tačka 1 Žalbeno vijeće je 11. jula 2013. poništilo odluku Pretresnog vijeća i vratilo tačku 1 Optužnice kojom se Karadžić tereti za genocid u navedenim općinama, te je procesuiranje nastavljeno pred Pretresnim vijećem.

Presuda Pretresnog vijeća protiv Radovana Karadžića izrečena je 24. marta 2016. i njome je osuđen na 40 godina zatvora za genocid, zločine protiv čovječnosti, te kršenja zakona i običaja ratovanja. U 6.073 paragrafa obrazložena je uloga Vojske RS, kao i policijskih struktura, teritorijalne odbrane, te regionalnih i opštinskih vlasti i drugih učesnika udruženih zločinačkih poduhvata. Opisani su oblici i načini izvršenja zločina počinjenih na područjima općina Bijeljina, Bratunac, Brčko, Foča, Rogatica, Sokolac, Višegrad, Vlasenica i Zvornik u istočnoj Bosni; Banja Luka, Bosanski Novi, Ključ, Prijedor i Sanski Most u Autonomnoj Regiji Krajina ("ARK"); Hadžići, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Pale i Vogošća na području Sarajeva, te precizirani načini

izvršenja sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata, ali i udruženi zločinački poduhvati vezani za Srebrenicu (genocid), Sarajevo (teroriziranje građana snajperskom vatrom i granatiranjem), te uzimanje talaca (međunarodnog mirovnog osoblja-pripadnika UNPROFORA). Prvostupanjskom presudom Karadžić je proglašen krivim za 10 od 11 tačaka Optužnice. Obje strane, i Tužilaštvo i odbrana optuženog, podnijeli su Žalbe na presudu Pretresnog vijeća, te je nastavljen drugostupanjski postupak. Žalbeno vijeće izreklo je 20. marta 2019. godine pravosnažnu presudu kojom je Radovan Karadžić osuđen na doživotni zatvor. Izrečenom presudom proglašen je krivim za progone sa teritorije za koju su bosanski Srbi smatrali da polažu pravo, snajpersko djelovanje i granatiranje Sarajeva, uzimanje pripadnika UNPROFORA za taoce i za genocid u Srebrenici. Oba sudska vijeća, i Pretresno i Žalbeno, oslobodila su Karadžića optužbi za genocid izvršen u sedam bosanskohercegovačkih općina (Bratuncu, Foči, Ključu, Prijedoru, Sanskom Mostu, Vlasenici i Zvorniku) počinjen tokom 1992. godine.

6. *Udruženi zločinački poduhvat – Bosna i Hercegovina u hrvatskom velikodržavnom projektu // Joint criminal enterprise – Bosnia and Herzegovina in Croatia's great project*, Historijski pogledi/Historical Views broj 4, Tuzla 2020. [SCOPUS i drugi]
Izvorni naučni rad/Original scientific article
UDK/UDC: 94(497.6)"1991/1995" (093)
32:343.3:343.6:355.4(497.5:497.6)"1991/1995"
<https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2020.3.4.240>
Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY/MKSJ) podigao je Optužnicu protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića. Osobe protiv kojih je podignuta Optužnica terete se na osnovu individualne krivične odgovornosti (član 7(1) Statuta) i na osnovu krivične odgovornosti nadređenog (član 7(3) Statuta) i to za zločine protiv čovječnosti: progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi; ubistvo; silovanje; deportacija; nehumana djela; nehumana djela (prisilno premještanje); nehumana djela (uslovi zatočenja); zatvaranje, kršenja zakona i običaja ratovanja; okrutno postupanje; okrutno postupanje (uslovi zatočenja); protivpravni fizički rad; bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom; uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju; pljačkanje javne i privatne imovine; protivpravni napad na civile (Mostar); protivpravno terorisanje civila (Mostar); okrutno postupanje (opsada Mostara), povrede Ženevskih konvencija: hotimično lišavanje života; nečovječno postupanje (seksualno zlostavljanje); protivpravna deportacija civila; protivpravno premještanje civila; protivpravno zatočenje civila; nečovječno postupanje; nečovječno postupanje (uslovi zatočenja); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno; oduzimanje imovine koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno. Suđenje je počelo 26. aprila 2006. godine. Presudom Pretresnog vijeća koja je izrečena 29. maja 2013. Zaključeno je da je sukob između Hrvatske vojske/Hrvatskog vijeća obrane (HV/HVO) i Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH) bio međunarodnog karaktera. Činjenični dokazi nedvosmisleno su pokazali da su se snage HV borile zajedno sa pripadnicima HVO-a

protiv ARBiH, a da je Republika Hrvatska vršila opću kontrolu nad oružanim snagama i civilnim vlastima Hrvatske Zajednice/Hrvatske Republike (HZ/HR) Herceg-Bosne. Vijeće je, također, utvrdilo da je postojao udruženi zločinački poduhvat (UZP) koji je za krajnji cilj imao uspostavljanje hrvatskog entiteta, djelimično u granicama Hrvatske banovine iz 1939, kako bi se omogućilo ujedinjenje hrvatskog naroda. Krajnji cilj je bio pripajanje ovog područja teritoriji Republike Hrvatske u slučaju raspada Republike Bosne i Hercegovine (što je odgovaralo velikodržavnim pretenzijama), ili alternativno da ovo područje postane nezavisna država unutar Bosne i Hercegovine, tijesno povezana sa Hrvatskom. Već u decembru 1991. članovi rukovodstva HZ Herceg-Bosne (među kojima je Mate Boban, predsjednik HZ/HR Herceg-Bosne) i čelnici Hrvatske (među kojima je Franjo Tuđman, predsjednik Hrvatske) ocijenili su da je za ostvarivanje krajnjeg cilja uspostave hrvatskog entiteta neophodno promijeniti nacionalni sastav stanovništva na područjima za koje se računalo da trebaju ući u njegova sastav. Učesnici UZP-a znali su da je ostvarivanje ovog cilja podrazumijeva uklanjanje bošnjačkog stanovništva sa područja tzv. Herceg-Bosne i da je u suprotnosti sa mirovnim pregovorima koji su se vodili u Ženevi. Brojni zločini koje su izvršeni od januara 1993. do aprila 1994. ukazuju na očevidan obrazac ponašanja gdje je izvršenje zločina bilo ishod plana koji su pripremili učesnici u UZP-u. Pretresno vijeće je utvrdilo da su sve osobe na koje se odnosi Optužnica značajno doprinijele realizaciji UZP-u i da iz njihovog doprinosa proizlazi da su posjedovali namjeru ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja. Nakon razmatranja Žalbi koje su uložili Tužiteljstvo i odbrana osuđenih, Žalbena Vijeće ICTY-a je 29. novembra 2017. donijelo pravosnažnu Presudu protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića, koje je proglasio odgovornim za udruženi zločinački poduhvat u Bosni i Hercegovini. Ovom drugostepenom presudom potvrđene su osude koje je izreklo Pretresno vijeće ICTY u maju 2013. Pored učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu Žalbena vijeće je potvrdilo odgovornost za počinjena ubistva, progone na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, deportacije, protivpravno zatočenje civila, prisilni rad, nečovječna djela, nečovječno postupanje, protivpravno i bezobzirno uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju, protupravne napade na civile i protupravno teroriziranje civila, te pojedinačno za silovanje i seksualno zlostavljanje. Presudom je potvrđeno da su učesnici iz Hrvatske u udruženom zločinačkom poduhvatu bili Franjo Tuđman, Janko Bobetko i Gojko Šušak. Iz prezentiranih dokaza zaključeno je da su rukovodioci HZ/RHB, uključujući Matu Bobana, i rukovodioci Republike Hrvatske, uključujući Franju Tuđmana, u decembru 1991. ocijenili da je za dugoročno ostvarenje političkog cilja kako bi se omogućilo ujedinjenje hrvatskog naroda, a koji podrazumijeva uspostavljanje hrvatskog entiteta u granicama Banovine Hrvatske iz 1939. godine, neophodno izvršiti "etničko čišćenje" na teritorijama za koje se tvrdilo da pripadaju HZ/RHB. Dokazi potvrđuju da je za potrebe ostvarivanja političkog cilja uspostavljen udruženi zločinački poduhvat. U tom kontekstu utvrđeno je da se Franjo Tuđman zalagao za podjelu Bosne i Hercegovine između Hrvatske i Srbije i to na način da se dio Bosne i Hercegovine pripoji Hrvatskoj ili, ako to ne bude moguće, uspostavljanjem autonomne hrvatske teritorije koja bi bila usko povezana s Hrvatskom. Prlić, Stojić, Praljak, Petković,

Ćorić, i Pušić po pravosnažnoj Presudi osuđeni su za zločine protiv čovječnosti, kršenja zakona ili običaja ratovanja i teške povrede Ženevskih konvencija, konkretno za ubistvo, hotimično lišavanje života, progone na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, deportaciju, protivpravno zatočenje civila, prisilni rad, nečovječna djela, nečovječno postupanje, protivpravno i bezobzirno uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, pljačkanje i oduzimanje javne i privatne imovine po osnovu treće kategorije odgovornosti za učešće u UZP-u uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namjenjenim religiji ili obrazovanju, protivpravne napade na civile i protivpravno terorisanje civila. Osim toga, Prlić, Stojić, Petković i Ćorić osuđeni su i za silovanje, nečovječno postupanje (seksualno zlostavljanje). Ćorić je dodatno osuđen za više zločina za koje snosi odgovornost kao nadređeni.

7. Zapisnici *Vrhovnog saveta odbrane* (VSO) 1992–1993. – Dokazi o agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu, Historijska traganja br. 20, Univerzitet u Sarajevu, Institut za historiju, Sarajevo 2021.; [Časopis “Historijska traganja” je indeksiran u EBSCO bazi naučnih časopisa i CEEOL – Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main]

Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK: 341.31 (497.6+497.1) “1992/1993 “

DOI:10.51237/issn.2774-1180.2021.20.339

Među dokumentima koji Saveznu Republiku Jugoslaviju (Srbiju i Crnu Goru) direktno povezuju s agresijom izvršenom na republike Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku nalaze se i zapisnici *Vrhovnog saveta odbrane* (VSO) Savezne Republike Jugoslavije (SRJ). Sadržaj ovih dokumenata inkriminirajući je za SRJ, jer eklatantno pokazuje i dokazuje učešće ove države u agresiji i izvršenju zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava počinjenih na područjima nekadašnjih jugoslavenskih republika, nakon proglašenja njihovog osamostaljenja i nezavisnosti. Koji značaj imaju ovi dokumenti pokazuju oznake “državna tajna” / “vojna tajna” i “strogo povjerljivo” koje su im dodijeljene.

O radu sjednica VSO vođen je zapisnik koji je zajedno sa materijalima za raspravu i stenografskim bilješkama predstavljao arhivsku građu. Ovi dokumenti neupitno dokazuju da su oficiri Vojske Jugoslavije (VJ) koji su službovali u Bosni i Hercegovini za vrijeme oružanog sukoba dobijali plaće i ostvarivali druge prinadležnosti iz personalnog centra VJ u Beogradu (30. kadrovski centar). Zapisnici VSO također pokazuju da je VJ osiguravala logističku pomoć širokih razmjera Vojsci Republike Srpske (VRS) koja se sastojala iz velike količine pješađijske i artiljerijske municije, goriva, rezervnih dijelova, te u izvođenju obuke i pružanju stručne pomoći kako bi se izvodile oružane operacije na području Republike Bosne i Hercegovine. U ovom radu cilj je da metodom analize dokumenata – zapisnika sa sjednica VSO do(po)kaže na koji je način SR Jugoslavija i kojom vrstom aktivnosti izvršila agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu, nezavisnu i suverenu državu. Obim dokumentacione građe ograničava obradu dokumenata po periodima, te se u ovom tekstu autorica bavi analizom zapisnika iz 1992. i 1993. godine.

8. *Uloga pripadnika ARBiH u odbrani Republike Bosne i Hercegovinije 1992-1995. – Trideset godina poslije*, Zbornik radova: “Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu:

Opsada i odbrana Sarajeva – Tri decenije poslije”, Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo 2023.;

Ova originalna tema po prvi put je otvorena izlaganjem na naučnom skupu koji je organizirao Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Pitanje postavljeno u nasovu naučnog skupa - “Tri decenije poslije” predstavlja osvrt na teme koje je prouzrokovala agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Autorica je sprovedla empirijsko istraživanje utemeljeno na primarnim izvorima, kako bi pokušala dala odgovor na pitanje koju ulogu su braniteljke imale u periodu agresije 1992.-1995, ali i gdje su braniteljke/pripadnice Armije Republike Bosne i Hercegovine u društvenoj zbilji trideset godina po okončanju agresije. Branitelji Bosne bili su goloruki mladići i djevojke, odlučni i hrabri u namjeri da odbrane svoju domovinu, heroji koji su prepoznali odsudni momenat i historijski trenutak da Bosna i Hercegovina potvrdi svoju davnu samostalnost i suverenost, te da prestane biti objektom hegemonističkih i velikodržavnih pretenzija susjeda. Ta volja iznjedrila je organizaciju Armije koja je predstavljala jedinu zvaničnu oružanu snagu Republike Bosne i Hercegovine sa postavljenim ciljem da zaštiti teritorijalni integritet države, građane, privredna, kulturna i druga dobra. U redovima Armije nalazilo se i 5.360 pripadnica nježnijeg spola koje su ispoljile dovoljno hrabrosti da u najtežim trenucima odsudne odbrane samostalnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta države, stave se na rapolaganje u osobnom kapacitetu. Među njima poseban pietet pripada dobitnicama priznanja *Zlatni ljiljan* – njih 13. Pružena mogućnost izbora – postati žrtvom ili postati braniteljem olakšala je odluku u ispoljavanju spremnosti na izbor adekvatnog odgovora. Posebna počast i iskazano poštovanje pripada jednoj posebnoj skupini žena - onima koje su, onda, u vremenu kada su se mnogi skrivali i tražili načina da napuste ne samo liniju odbrane nego i domovinu, stupile dobrovoljno u redove Armije kako bi učestvovala i dale svoj doprinos u borbi za opstanak, bilo da su se našle u borbenim jedinicama na prvoj liniji fronta, prodirale kroz neprijateljske linije kao diverzanti, izviđači, komandiri jedinica, medicinske sestre, ili angažirane u logističkim i prištapskim jedinicama ili u komandama jedinica. Neke od njih nisu dočekale slobodu. Gdje su hrabre borkinje danas? Odgovor na ovo pitanje tema je provedenog empirijskog istraživanja prezentiranog naslovljenim tekstom u kojem su sadržani rezultati do sada učinjenih procesa u izgradnji kulture sjećanja, Ovo je krucijalno težište koje pozicionira dobrovoljke/borkinje u sociološkoj zbilji današnjice.

9. *Violation of Human Rights and Enforced Disappearance in Bosnia and Herzegovina*, Frontiers in Law, 2023, 2, 40-47; ©2023 Meldijana Arnaut Haseljić; Licensee Lifescience Global. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). DOI: <https://doi.org/10.6000/2817-2302.2023.02.06>

Rad objavljen na engleskom jeziku u kojem autorica etablira osnovna pitanja određenih oblika zločina čije posljedice još uvijek traju. U radu se autorica bavi pravom oružanih sukoba – zločinima i njihovim sankcioniranjima. Svaki ishod oružanog sukoba predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i sloboda. Na područjima gdje se odvijaju ratni sukobi, kao neizbježna posljedica nastaju određeni oblici zločina koji se najčešće

vrše nad civilima i drugim kategorijama zaštićenim međunarodnim (humanitarnim) pravom. Tako su na području Bosne i Hercegovine u ratu koji se vodio u periodu 1992-1995. počinjeni brojni ratni zločini, te zločini protiv mira i sigurnosti čovječanstva. Ovi zločini izvršeni su nad civilima i zaštićenim kategorijama stanovništva, prije svega ratnim zarobljenicima. Pitanje zaštite ljudskih prava u Bosni i Hercegovini neminovno je povezano sa sagledavanjem posljedica oružane agresije izvršene krajem dvadesetog stoljeća. Jedan oblik kriminala koji je posebno specifičan za Bosnu i Hercegovinu je krivično djelo prisilnog nestanka. Prisilni nestanci u Bosni i Hercegovini najčešće se povezuju sa protupravnim zatvaranjem osoba čija sudbina postaje nepoznata nakon protjerivanja iz njihovih domova ili boravka u logorima i drugim mjestima zatočenja. Ovaj oblik kriminala je posebno značajan jer njegove posljedice i dalje traju, iako je od počinjenja prošlo 25 do 30 godina. Naime, ukupan broj evidentiranih prisilno nestalih osoba u Bosni i Hercegovini je 34.965. Traži se još oko 8.000 ljudi. Mnoge porodice još nisu iskoristile svoje osnovno humanitarno pravo da saznaju istinu o sudbini članova svojih porodica. Tijela ili ostaci prisilno nestalih najčešće se nalaze u neobilježenim pojedinačnim ili masovnim grobnicama na skrivenom lokalitetu. Brojna su lica koja su prisilno nestala za kojima se još uvijek traga, a upravo je to razlog zašto je proučavanje prisilnih nestanaka i sagledavanje posljedica ovog počinjenog zločina od posebnog društvenog interesa. Posebno je važno osigurati pravnu zaštitu porodicama čiji su članovi prisilno nestali tokom rata, a čija tijela ili posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni. Ne smije se zanemariti humani karakter ovog pitanja. Važno je pronaći nove mogućnosti u potrazi za prisilno nestalim osobama, imajući u vidu činjenicu da protok vremena i biološki procesi koji se odvijaju otežavaju obavljanje ovog zadatka. Posebnu pažnju treba obratiti na činjenicu da svjedoci ili počinioци zločina koji mogu dati adekvatne informacije završavaju svoje živote. Istina o skrivenim tijelima tako ostaje nedostupna. Međunarodni bilateralni sporazumi koji uključuju zainteresovane strane predstavljaju jednu od novih mogućnosti u rješavanju pitanja vezanih za prisilne nestanke.

10. *Republika Bosna i Hercegovina između udruženih zločinačkih poduhvata (1992-1995);* Zbornik radova "Prijelomne godine bosanskohercegovačke prošlosti" (I i II tom); Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu; Sarajevo 2021;
Bosna i Hercegovina sa višenacionalnom strukturom koja je bila difuzno teritorijalno raspoređena imala je najtežu poziciju od svih republika u procesu disolucije Socijalističke federativne republike Jugoslavije. Raspadom federacije došle su do izražaja težnje istočnih i zapadnih susjeda, te neizvjesnost u pogledu održivosti samostalne Republike Bosne i Hercegovine. Tuđmanove pretenzije bile su stvaranje Herceg-Bosne kako bi ona na kraju bila pripojena Republici Hrvatskoj. Sa druge strane Milošević je težio ostanku Republike Bosne i Hercegovine u krnjoj Jugoslaviji, odnosno prisajedinjenju teritorija ili barem njenog većeg dijela ostatku Jugoslavije. Ostvarivanje ovih međusobno suprotstavljenih ciljeva za posledicu je imalo izvršenje brojnih zločina različitih obima i oblika. Procesuiranjima pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju utvrđene su činjenice kojima je dokazano postojanje više udruženih zločinačkih poduhvata počinjenih u Republici Bosni i Hercegovini u periodu 1992-1995. iza čijeg izvršenja stoji lanac dobro povezanih zločinaca organiziranih u sistem političkih, vojnih i policijskih struktura i organa.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju izrečenim presudama utvrdio je da je udruženi zločinački poduhvat (UZP) postojao širom teritorije tzv. republike bosanskih Srba, a osnovna komponenta UZP-a uključivala je Krajišnika, Karadžića, Mladića kao i druge političke i vojne vođe bosanskih Srba. Opći cilj UZP-a bio je da se etnički prekomponuju teritorije koje je odredilo rukovodstvo bosanskih Srba drastičnim smanjenjem stanovništva bošnjačke nacionalnosti i to ubijanjem, istrebljenjem, protjerivanjem, prisilnim premještanjem i deportacijama.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju donio je i pravosnažnu Presudu u predmetu *Prlić i dr.* kojom je utvrđeno da su rukovodioci Hrvatske zajednice/republike Herceg-Bosne (HZ/RHB) i rukovodioci Republike Hrvatske u decembru 1991. ocijenili da ostvarenje političkog cilja ujedinjenja hrvatskog naroda podrazumijeva uspostavljanje hrvatskog entiteta u granicama Banovine Hrvatske iz 1939. U tom kontekstu utvrđeno je da se Franjo Tuđman zalagao za podjelu Republike Bosne i Hercegovine između Hrvatske i Srbije i to na način da se dio njene teritorije pripoji Hrvatskoj ili, ako to nije moguće, da se uspostavi autonomna hrvatska teritorija koja bi bila usko povezana s Hrvatskom. Za realizaciju ovoga političkog cilja bilo je neophodno osigurati preduvjet koji podrazumijeva promjenu nacionalnog sastava stanovništva na područjima za koje se tvrdilo da pripadaju HZ/RHB. Dokazi potvrđuju da je za potrebe ostvarivanja ovoga cilja uspostavljen udruženi zločinački poduhvat čiji su učesnici, osim onih presuđeni u predmetu *Prlić i dr.*, bili Franjo Tuđman, Janko Bobetko i Gojko Šušak iz rukovodećih struktura Republike Hrvatske.

11. *Odgovornost individua za zločin država*, GODIŠNJAK 2018., Preporod Sarajevo, 2019. [Časopis je referiran u *Central and Eastern European Online Library*: www.ceeol.com]
UDK 341.645.2 (4): 341.485(497.6)

Zločini počinjeni u Bosni i Hercegovini u vrijeme međunarodnog oružanog sukoba 1992-1995. bili su predmetom brojnih sudskih procesa pred ICTY/MKSJ o pitanju utvrđivanja individualne odgovornosti. Analiza rada MKSJ trebala bi da da odgovore na pitanja: Je li sud uspio u dovoljnoj mjeri osuditi počinjenja najtežih djela međunarodnog prava? Da li je utvrđivanje individualne odgovornosti pojedinaca doprinijelo da se sagleda opseg ukupne krivične odgovornosti u počinjenju ovih zločina, kao i da uputi na odgovornost država koje neupitno stoje iza izvršenja masovnih i sistematskih zločina? Je li ovaj sud napravio iskorak u odnosu na procese koji su se odvijali u Nürnbergu? Kakvo je naslijeđe ICTY/MKSJ o pitanju individualne odgovornosti i odgovornosti država? ICTY/MKSJ značajno je razvio teoriju i postavio temelje za razvoj međunarodnog prava u smislu odgovornosti počinilaca, ali da je krivica u toj mjeri individualizirana da su najteže povrede međunarodnog prava ostale nekažnjene ili, pak, nedovoljno kažnjene.

Odgovori na ova pitanja sadržani su u zaključcima ovog teksta. Suđenjima u Nürnbergu uspjelo se individualizirati krivicu i kazniti individualne počinitelje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, gdje se na "polju krivičnog prava pojavljuje kažnjavanje koje politiku država stavlja pod disciplinu prava". Za razliku od velikog iskoraka koji je postigao Tribunal u Nürnbergu, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju doveo je do paradoksa individualiziranje krivice. Krivica je u tolikoj mjeri individualizirana da su mnoga teška djela međunarodnog prava ostala nekažnjena, a

politika država, koja je neupitno prisutna prilikom počinjenja najtežih povreda međunarodnog prava, ostala van fokusa i dometa međunarodnog prava.

12. *Udruženi zločinački poduhvat - Procesuiranje u predmetu ICTY IT-04-74/ Joint Criminal Enterprise: Case ICTY IT-04-74* (UDK 341.4: 94(497.6); *PREGLED* – Časopis za društvena istraživanja Univerziteta u Sarajevu, broj 3, Sarajevo septembar-decembar 2020., Sarajevo 2021. [Časopis Pregled je indeksiran u EBSCO Publishing, INDEX COPERNICUS, ROAD (Directory of Open Access Scholarly Resources) i CEEOL međunarodnim bazama podataka, ISSN 0032-7271 (Print); ISSN 1986-5244 (Online)]; Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY/MKSJ) donio je pravosnažnu Presudu protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića, koje je proglasio odgovornima za udruženi zločinački poduhvat (UZP) u Republici Bosni i Hercegovini.

Udruženi zločinački poduhvat je vid odgovornosti koji je najteže utvrditi jer pretpostavlja dokazivanje učešća grupe ljudi svjesno udružene kako bi planirali i počinili zločine, gdje je pored dokazivanja posljedica izvršenog zločina potrebno dokazati da je postojala i namjera izvršenja. Presudama izrečenim u ovom predmetu, utemeljenim na dokumentovanim činjenicama, izneseni su brojni dokazi u vezi sa zločinima koje su počinili pripadnici HVO-a, te je potvrđeno da je Republika Hrvatska vršila opću kontrolu nad oružanim snagama HV i HVO koji su izvodili vojne operacije u sklopu kojih su izvršeni zločini, čime je dokazana i njena uloga u međunarodnom sukobu koji se odvijao na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine. Presuđena šestorka imala je saznanja da je ostvarivanje ovoga cilja za pretpostavku podrazumijevalo izvršenje “etničkog čišćenja”, odnosno ubijanje, protjerivanje i deportacije bošnjačkog stanovništva izvan teritorije tzv. Herceg-Bosne. Sudsko vijeće je na osnovu izvedenih dokaza zaključilo da je za potrebe ostvarivanja političkog cilja najkasnije sredinom januara 1993. uspostavljen udruženi zločinački poduhvat. Zločini koji su izvršeni bili su ishod plana koji su pripremili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, te su Jadranko Prlić, Bruno Stojić, Slobodan Praljak, Milivoj Petković, Valentin Ćorić i Berislav Pušić proglašeni odgovornima i presuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne.

Drugostupanjskom presudom potvrđene su osude koje je izreklo Pretresno vijeće ICTY u maju 2013. Pored učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu, Žalbeno vijeće je potvrdilo odgovornost za počinjena ubistva, progone na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, deportacije, protivpravno zatočenje civila, prisilni rad, nečovječna djela, nečovječno postupanje, protivpravno i bezobzirno uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju, protupravne napade na civile i protupravno terorisanje civila, te pojedinačno za silovanje i seksualno zlostavljanje.

13. *Izvještaj Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995: Negiranje – Memorandum 2 SANU*, GODIŠNJAK 2019., Preporod Sarajevo, 2020. [Časopis je referiran u *Central and Eastern European Online Library*: www.ceeol.com; (UDK 341.322.5: 341.485 (497.6)) 323.13 (497.6=163.41)]

U svjetlu društveno-političkih događanja suvremene zbilje nameće se potreba promišljanja pozicije Bosne i Hercegovine u regionalnim strategijama i kretanjima. Odbacivanje Izvještaja Komisije o Srebrenici od Narodne skupštine entiteta Republika Srpska, a zatim i Vlade, u ljeto 2018., može se prepoznati kao jedan od ciljeva zacrtanih u Memorandumu 2 SANU-a. Osim konačnog Izvještaja Komisije, Vlada entiteta Republika Srpska stavila je van snage i izvještaje Radne grupe Vlade Republike Srpske donesene 30. marta i 30. septembra 2005. godine, a koji se odnose na provođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za Srebrenicu sa svim prilogima. Činjenice iznesene u Izvještaju o Srebrenici Vlade RS-a, kao i nalazi do kojih je Komisija u svom radu došla, uvedeni su u dokaze u sudskim postupcima pred Međunarodnim sudom pravde, Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju i pred sudovima u Bosni i Hercegovini, te je njihova valjanost i vjerodostojnost dosljedno potvrđena u provedenim sudskim postupcima. Memorandum Srpske akademije nauka i umjetnosti 2 (SANU) decidno definira strateške ciljeve dajući istovremeno upute za načine njihove operacionalizacije. Glavni cilj je pozicioniranje Srbije nakon vojnih i političkih poraza koje je pretrpjela u ratovima s konca dvadesetog stoljeća, te uspostavljanje balansa i postizanje ravnopravnosti sa svim zemljama na koje je Srbija izvršila agresiju. Memorandum je strukturiran u nekoliko poglavlja s detaljno razrađenim pravcima djelovanja političke elite Republike Srpske i Srbije. Tako se naglašava da je neophodno umanjiti odgovornost za počinjene zločine i razaranja, i optužnicama, potjernicama i montiranim sudskim procesima protiv državljana Bosne te na taj način dovesti Srbiju u ravnopravan položaj s državama u okruženju. Istovremeno je potrebno odvratiti pažnju regionalnih i međunarodnih medija sa završenih procesa bivšim pripadnicima srbijanskog političkog, obavještajnog i vojnog vrha i političkog vrha Republike Srpske. Iz svega navedenog sasvim je jasno kako velikosrpska politika i dalje živi i kako je samo svoje metode prilagodila novim okolnostima i novim međunarodnim političkim odnosima.

14. *Novi tokovi u potragama za prisilno nestalim osobama u Bosni i Hercegovini/ New Trends in the Search for Forcibly Missing Persons in Bosnia and Herzegovina*, MONUMENTA SREBRENICA - Istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, knjiga 10, Tuzla 2021. [Časopis je referiran u *Central and Eastern European Online Library*: www.ceeol.com (ISSN 2233-162X)] – objavljeno na bosanskom i engleskom jeziku

Agresija izvršena na Republiku Bosnu i Hercegovinu provedena je uz dobro osmišljeno planiranje, pripremanje i izvršenje zločina. Nakon toga slijedilo je prikrivanje počinjenih zločina praćeno precizno razrađenim procesom negiranja. Upravo prikrivanje zločina za posljedicu ima veliki broj prisilno nestalih osoba. Cilj prikrivanja i negiranja je onemogućavanje procesuiranja za izvršene zločine (bez tijela nema ni zločina), a potom i izbjegavanje adekvatnih sankcija predviđenim međunarodnim i nacionalnim legislativama prema počiniteljima. Posebno treba naglasiti specifičnost ovog oblika zločina, naročito karakterističnog za Bosnu i Hercegovinu gdje su prisilno nestale osobe najvećim dijelom pronađene u masovnim grobnicama skrivenog lokaliteta. Ovo je značajno naglasiti imajući u vidu činjenicu da je veliki broj osoba za kojima se još uvijek traga dok lokaliteti grobnica koje sadrže posmrtnu ostatku predstavljaju dobro čuvanu tajnu. Brojne porodice nisu još

uvijek, u trećoj deceniji po okončanju agresije, ostvarile svoje osnovno humanitarno pravo da saznaju istinu o sudbini svojih najmilijih i pokopaju posmrtnu ostatke na primjeren način. Traga se za još oko 7.546 osoba. Imajući to u vidu može se konstatovati da pitanje prisilnih nestanaka još uvijek nije riješeno, te da u značajnoj mjeri opterećuje odnose u regionu. Učesnici oružanih sukoba - države nastale disolucijom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, još uvijek traže načine da se proces potrage za prisilno nestalim osobama unaprijedi i privede kraju. Zbog društvenog značaja ovog pitanja koje još uvijek problematizira i opterećuje odnose u državi i region značajno je sagledati nove tokove ustanovljene u novonastalim okolnostima i okvirima, kojima se vrše potrage za još uvijek velikim brojem prisilno nestalih osoba.

Problem prisilno nestalih osoba najviše pogađa bošnjačke porodice koje su, ako se mogu mjeriti razmjere stradanja, najveće žrtve jer su pretrpjele različite oblike zločina nesagledivih razmjera realiziranih dvostrano izvršenom agresijom na Republiku Bosnu i Hercegovinu. To dokazuju i, između ostalog, prisilni nestanci kao jedan od oblika zločina koji još uvijek traje. Zločinački režimi pažljivo planiraju i pripremaju, a zatim sprovode izvršenje zločina. Nakon izvršenja zločina nastupa naredna faza - prikrivanje zločina. Planiranje, priprema i izvršenje zločina uključuje diferenciranu strukturu koju čine pojedinačni akteri i institucionalni aparat što podrazumijeva pripremu i planiranje, zatim izdavanje političkih i vojnih naredbi od strane vođa i komandanata, te izvršenje zločina od strane počinitelja potpomognuto saučesnicima. Sve ove radnje mogu se kvalifikovati kao pravno kažnjivi zločin i podrazumijevaju udruživanje zarad realizacije usaglašenog zločinačkog cilja formuliranog zajedničkom zločinačkom nakanom. Osobe koje podržavaju ove procese, pa makar to bilo i šutnjom, pokazuju potpunu moralnu lojalnost samom činu i načinu njegovog realiziranja, te kao takvi postaju saučesnici u njemu. Oni koji su lojalni još uvijek skrivaju puteve prisilnih nestanaka i tijela prisilno nestalih. Oni koji su lojalni i danas saučesnici su u zločinu. U tom smislu treba istrajati u zahtjevima za kažnjavanje planera, naredbodavaca i izvršilaca najvećeg zločina počinjenog na teritoriji Europe nakon Drugog svjetskog rata, ali i na kažnjavanju onih koji to podržavaju šutnjom. Obaveze preuzete prihvatanjem i potpisivanjem međunarodnih ugovora, protokola, rezolucija, deklaracija, ustava, zakona i druge legislative moraju biti ispoštovane kako bi se riješilo pitanje prisilnih nestanaka – zločina koji još uvijek traje. Razmišljajući o ovom pitanju i sagledavajući zbilju današnjice, eklatantno je da pomaka nema i da je ono što nazivamo zapadni Balkan, “zapeo” u devastaciji ukorijenjenoj u procesima prošlosti. Postignuti dogovori i pripremljeni protokoli nisu čak ni “u pokušaju” uspjeli zaživjeti, odnosno, predstavljaju samo “mrtvo slovo na papiru” jer vidljivih rezultata i pomaka nema. Porodice i dalje čekaju u nadi da će novi dan donijeti buđenje nečije svijesti da progovori, olakša sebi i drugima, i donese smiraj žrtvama.

15. *Prisilni nestanci Bošnjaka u Srebrenici, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija/ Forced Disappearances of Bosniaks in Srebrenica, the United Nations Safe Zone*, MONUMENTA SREBRENICA - Istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, knjiga 9, Tuzla 2020. [Časopis je referiran u *Central and Eastern European Online Library*: www.ceeol.com (ISSN 2233-162X)] – objavljeno na bosanskom i engleskom jeziku

Agresija izvršena na Republiku Bosnu i Hercegovinu za posljedicu je imala izvršenje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, kao i počinjenje najtežeg oblika zločina – genocida. Nad Bošnjacima su u sigurnoj zoni UN-a Srebrenica počinjeni zločini koji su po masovnosti, obimu i broju žrtava nezapamćenih razmjera u novijoj historiji. Stanovništvo Srebrenice bilo je izloženo izgladnjivanju, ranjavanju, sakaćenju, a potom deportaciji, prisilnom protjerivanju, prisilnom nestajanju, zarobljavanju, silovanju, te pojedinačnom i masovnom ubijanju. Poslije masovnih zarobljavanja izvršenih u sklopu operacije *Krivaja '95* uslijedila su masovna ubistva nakon kojih su tijela ubijenih zatrpavana u masovnim grobnicama skrivenih lokaliteta. Porodice godinama tragaju za prisilno nestalim osobama, istrajavajući u nastojanjima da pronađu lokalitete primarnih ili sekundarnih grobnica koje su krile posmrtnu ostatke članova njihovih porodica. Postojanje masovnih grobnica potvrda je nastojanja da se prikriju i unište tragovi i razmjere izvršenih zločina, a njihovo otkrivanje omogućuje prisilno nestalim osobama da dobiju svoj identitet i dostojan ukop.

Forenzički i demografski dokazi upućuju na to da je znatno više od 7.000 ljudi prisilno nestalo nakon zauzimanja Srebrenice. Podudarnost između dobi i spola osoba čija su tijela ekshumirana iz pronađenih masovnih grobnica i identifikacionih podataka prisilno nestalih osoba potkrepljuju tvrdnju da je većina ovih osoba zapravo pogubljena i pokopana u masovnim grobnicama. Također, važno je uočiti da postoji korelacija između spolne distribucije osoba iz Srebrenice koje se vode kao prisilno nestale na popisu Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) i spolne distribucije tijela ekshumiranih iz grobnica. Tokom razdoblja od nekoliko sedmica, u septembru i početkom oktobra 1995, srpske snage otvorile su jedan dio primarnih masovnih grobnica u kojima su se nalazila sakrivena tijela ubijenih Bošnjaka i ta su tijela ponovo pokopana u sekundarne grobnice na još zabačenijim lokacijama. Forenzičke istrage povezale su određene primarne i sekundarne grobnice. Dokazi o premještanju tijela i njihovom ponovnom ukopavanju ukazuju na planirane i sinhronizirane sprovedene aktivnosti u pokušaju skrivanja tijela iz primarnih grobnica. Veliki broj žrtava pronađen je na površini terena ili u izmještenim (sekundarnim ili tercijarnim) masovnim grobnicama, što je za posljedicu imalo nekompletnost posmrtnih ostataka i otežanu identifikaciju. Identifikacioni dokumenti i lični predmeti oduzeti su, a zatim i uništeni (spaljeni) kako muškarcima izdvojenim u Potočarima tako i muškarcima zarobljenima iz kolone. Svi zarobljeni muškarci pogubljeni su, bilo u manjim grupama ili u pažljivo organiziranim masovnim egzekucijama izvršenim na zabačenijim mjestima. Bosonogi ili s rukama vezanim na leđima, nerijetko s povezima preku očiju, postrojeni su i strijeljani. Neki su bili zatočeni u objektima u kojima su pobijeni rafalima iz automatskih pušaka ili mitraljeza ili ubačenim bombama. Nakon egzekucije tijela su zatrpavana buldožerima. Prenosjenjem tijela iz primarnih u sekundarne grobnice posmrtni ostaci su osakaćeni, a njihovim prikrivanjem onemogućeno je sahranjivanje u skladu s vjerskim i nacionalnim običajima i nanesena je velika duševna bol ožalošćenima. Ubijanjem svih vojno, radno i fertilno sposobnih muškaraca efektivno je uništena zajednica Bošnjaka i tako eliminirana svaka mogućnost da se ona ikada obnovi na toj teritoriji. Masovne grobnice žrtava genocida sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995, u kojima su pronađeni ostaci prisilno nestalih osoba, očigledan su dokaz postojanja namjere potpunog uništenja bošnjačke zajednice, te planiranog, precizno razrađenog i organiziranog sistema zločina,

koji je rezultirao genocidom – najtežim oblikom zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Njihovo postojanje potvrđuje prikrivanja i uništavanja tragova zločina.

16. *Genocid u Srebrenici : Udruženi zločinački poduhvat/ Genocide in Srebrenica: Joint Criminal Enterprise*, MONUMENTA SREBRENICA - Istraživanja, dokumenti, svjedočanstva, JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, knjiga 8, Tuzla 2019. [Časopis je referiran u *Central and Eastern European Online Library*: www.ceeol.com (ISSN 2233-162X)] – objavljeno na bosanskom i engleskom jeziku

Presude izrečene pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY/MKSJ), potvrdile su činjenice kojima je dokazano postojanje više udruženih zločinačkih poduhvata izvršenih u Bosni i Hercegovini u periodu 1992–1995, s posebnim naglaskom na genocid u Srebrenici, iza čijeg počinjenja stoji lanac dobro povezanih zločinaca organiziranih u sistem političkih, vojnih i policijskih struktura i organa Republike Srpske. Teorijsko i praktično tumačenje udruženog zločinačkog poduhvata kao oblika krivične odgovornosti, koji je, kao takav, prvi put u historiji međunarodnog prava definisan u predmetima pred Haškim sudom, nameće potrebu sagledavanja pripisivosti ovog vida odgovornosti te utvrđivanja načina, na koji se ova doktrina razumijeva i tumači u kontekstu sudske prakse pred MKSJ, ali i pred sudom Bosne i Hercegovine.

Udruženi zločinački poduhvat kao vid odgovornosti nije bio utemeljen u teoriji i praksi međunarodnih sudova prije uspostavljanja Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, niti je imao svoju definiciju, mjesto i ulogu. Postojanje udruženog zločinačkog poduhvata ne pretpostavlja pripremno planiranje ili izričit dogovor među njegovim učesnicima. Udruženi zločinački poduhvat postojao je širom teritorije republike bosanskih Srba, a osnovna komponenta UZP-a uključivala je Krajišnika, Karadžića, Mladića i druge političke i vojne vođe bosanskih Srba. Opći cilj UZP-a bio je da se etnički prekomponuju teritorije, koje je odredilo rukovodstvo bosanskih Srba drastičnim smanjenjem stanovništva bošnjačke nacionalnosti, i to ubijanjem, istrjebljenjem, protjerivanjem, deportacijama i prisilnim premiještanjem što predstavlja temeljne postavke, koje obuhvataju zločine u okviru općeg cilja. Za realizaciju ovoga cilja, neophodna pretpostavka je genocid u svojstvenim oblicima *actus reus* i *mens rea*. MKSJ se udruženim zločinačkim poduhvatom u Bosni i Hercegovini kao vidom odgovornosti bavio u 51 predmetu, što predstavlja 40.16% ukupnog broja predmeta (127), koji se odnose na Bosnu i Hercegovinu. Od 51 predmeta koji se odnose na udruženi zločinački poduhvat, u 16 slučajeva se ovaj vid odgovornosti odnosi na genocid u Srebrenici, što predstavlja 31.4%. Kako genocid po svojoj definiciji predstavlja bilo koje djelo učinjeno u namjeri potpunog ili delimičnog uništenja jedne nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe kao takve, izvršenje ovakvog djela pretpostavlja postojanje organiziranog i dobro isplaniranog sistema, poput onog primijenjenog u Srebrenici jula 1995.

17. *Izveštaj sa okruglog stola HEROINE ODBRANE BOSNE I HERCEGOVINE*, Kalesija, 20. septembar 2022. Godine; Historijski pogledi/ Historical Views broj 8, Tuzla 2022.; UDK/UDC: 94:355.1-055.2(497.6)"1992/1995" (047)
DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2022.5.8.239>

Fond Memorijal Kantona Sarajevo, udruženje građana *Može bolje* i udruženje u osnivanju *Pripadnice Armije RBiH*, pripremili su održavanje Okruglog stola sa temom *Heroine odbrane Bosne i Hercegovine*. Okrugli sto održan je 20. septembra 2022. u BKC "Alija Izetbegović" - Kalesija. Imajući u vidu činjenicu da su se u periodu od 30. godina u Bosni i Hercegovini odvijali složeni društveno-politički procesi, važni za njenu opstojnost, smatramo da pitanja odbrane države u najtežemo periodu izvršenja agresije zaslužuju da bude predmetom valorizacije na naučno utemeljenim istraživanjima prezentiranim na Okruglom stolu. Stoga je Fond Memorijal Kantona Sarajevo u sklopu organizacije manifestacije *Igman 2022.*, sa suorganizatorima u povdu obilježavanja dana pogibije heroine Fadile Odžaković Žute, organizirao održavanje Okruglog stola na temu: "Heroine odbrane Bosne i Hercegovine". Prezentacija naučnih istraživanja, ali i iskustvenih saznanja, podijeljena je u četiri tematske cjeline – panela, na kojima su svoja istraživanja i iskustva iznijele 20 učesnica:

I Raspad SFRJ, agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, organizovanje i ustrojstvo sistema odbrane i sigurnosti u otporu agresiji

II Uloga i pozicija žene u odbrani Republike Bosne i Hercegovine

III Mjesto, uloga i pozicija žene u postdejtonskom periodu – Izazovi i odgovori

Učešće u Okruglom stolu, sa temama iz različitih oblasti, uzelo je 20 osoba, a kao rezultat održanog naučnog skupa proizašao je Zbornik radova koji je objavljen u sklopu izdavačke djelatnosti Fonda memorijala Kantona Sarajevo.

18. *Raspad SFRJ i agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992 – 1995)*, objavljeno u Zborniku radova "Heroine odbrane Bosne i Hercegovine", Fond Memorijal Kantona Sarajevo, Sarajevo 2023. (ISBN 978-9926-8727-2-4)

Bosna i Hercegovina s višenacionalnom strukturom koja je bila teritorijalno difuzno raspoređena imala je najtežu poziciju od svih republika u procesu disolucije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Raspadom federacije došle su do izražaja težnje istočnih i zapadnih susjeda, te neizvjesnost u pogledu održivosti samostalne Republike Bosne i Hercegovine. Tuđmanove pretenzije bile su stvaranje Herceg-Bosne kako bi ona na kraju bila pripojena Republici Hrvatskoj. Time bi se ostvarile davnašnje istrajne težnje o uspostavljanju granica Banovine Hrvatske iz 1939. S druge strane Milošević je težio ostanku Republike Bosne i Hercegovine u krnjoj Jugoslaviji, odnosno prisajedinjenju teritorija ili barem njenog većeg dijela ostatku tzv. Jugoslavije. Treća opcija koja je težila građanskom ustrojstvu osamostaljene države nije odgovorala dvjema nacionalističkim. Ostvarivanje ovih međusobno suprotstavljenih ciljeva za posljedicu je imalo izvršenje agresije praćenu izvršenjem brojnih zločina različitih obima i oblika kulminiranih genocidom – najtežim oblikom zločina. Republika Bosna i Hercegovina (RBiH) bila je izložena agresiji od strane Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) s jedne, te Republike Hrvatske (RH) s druge strane što eklatantno pokazuje, između ostalog, sudska praksa međunarodnih i nacionalnih sudova. U presuđenim slučajevima sudske prakse utvrđeno je postojanje i realizacija doktrine udruženog zločinačkog poduhvata (UZP), čiji lanac odgovornosti vodi do političkih i vojnih vrhova i istočnog i zapadnog susjeda. Ova doktrina pretpostavlja postojanje zajedničkog plana, kao i namjere (znanje) o realizaciji plana iz čega proizlazi individualna odgovornost svakog pojedinačnog učesnika UZP.

19. *Formiranje i ustrojstvo Armije Republike Bosne i Hercegovine*, objavljeno u Zborniku radova "Heroine odbrane Bosne i Hercegovine", Fond Memorijal Kantona Sarajevo, Sarajevo 2023. (ISBN 978-9926-8727-2-4)

Raspadom bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), republike koje su se nalazile u njenom dotadašnjem sastavu krenule su putem osamostaljenja i borbe za očuvanje integriteta sopstvenih teritorija. Poslije okončanja kratkotrajnih sukoba u Sloveniji i izvršene agresije na Republiku Hrvatsku, JNA je, zajedno s političkim rukovodstvima Srbije i bosanskih Srba, definirala ciljeve, isplanirala i odredila taktiku i metode vođenja rata u Republici Bosni i Hercegovini. Političko i vojno rukovodstvo SFRJ s Miloševićem na čelu intenziviralo je aktivnosti na naoružavanju srpskog stanovništva, te je rukovodstvo Srpske demokratske stranke (SDS) Bosne i Hercegovine sredinom 1991. donijelo *Odluku* o njegovom organizovanom naoružavanju. Legalno izabrani predstavnici vlasti i institucija Republike Bosne i Hercegovine imali su obavezu da zaštite teritorijalni integritet države, građane, privredna, kulturna i druga dobra. Da bi to bilo moguće Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donijelo je odluku o mobilizaciji jedinica Teritorijalne odbrane, rezervnog sastava milicije i jedinica civilne zaštite, a zatim je uslijedilo donošenje uredbi Predsjedništva kojima je regulirano formiranje i sastav oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine čime je transformirana Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine u Armiju Republike Bosne i Hercegovine. Iz potrebe za opstojnošću države i svih njenih naroda koji Bosnu i Hercegovinu doživljavaju kao svoju domovinu, usljed izvršene agresije, iznikla je Armija Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH).

III Drugi angažmani važni za naučni profil kandidatkinje

Od izbora u zvanje više naučne saradnice, kandidatkinja je postala članica uredništva i recenzentkinja novoosnovanog časopisa *Journal of Disappearance Studies*, čiji je osnivač Tampere Peace Research Institute (TAPRI), Univerzitet u Tampereu (Finska). Projekat se realizuje u saradnji s Univerzitetom u Tampereu, a više informacija dostupno je na sljedećem linku: [Journal of Disappearance Studies](#).

Kandidatkinja aktivno učestvuje kao naučna saradnica na projektu uspostavljanja Muzeja logora u Bosni i Hercegovini, u okviru Komisije pri Memorijalnom centru Kantona Sarajevo. Također je izvršna urednica naučnog časopisa *Journal of Conflict(s), Genocide and Postconflict Studies*, čiji je izdavač JU Memorijalni centar Sarajevo, a projekat se realizuje u saradnji s Memorijalnim centrom Kantona Sarajevo.

Kao recenzentkinja, učestvovala je u ocjenjivanju naučnih radova za sljedeće časopise i publikacije:

1. *Pregled* – časopis za društvena istraživanja Univerziteta u Sarajevu;
2. *Društvene i humanističke studije (DHS)* – časopis Filozofskog fakulteta u Tuzli;

3. *Historijska traganja* – časopis Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu;
4. Zbornik radova *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu: Opsada i odbrana Sarajeva – tri decenije poslije*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu;
5. Zbornik radova *Prijelomne godine bosanskohercegovačke prošlosti* (tom I i II), Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu.

Pored profesionalnih angažmana, kandidatkinja je aktivno prisutna u javnom prostoru gdje u svojim istupima objektivno prezentira teme naučnih istraživanja i pojašnjava značaj njihovog izučavanja.

ZAKLJUČAK S PRIJEDLOGOM

Na osnovu sveobuhvatne analize dostavljene dokumentacije, naučnog i stručnog opusa, kao i ukupnog doprinosa razvoju oblasti sigurnosnih i mirovnih studija, Komisija ocjenjuje da kandidatkinja dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić u potpunosti ispunjava sve formalne i suštinske uvjete za izbor u zvanje **naučni savjetnik – doktor nauka iz oblasti sigurnosti i mirovnih studija**, u skladu s članom 31. stav (1) tačka f) Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 26/16).

Uvidom u dokumentaciju dostavljenu uz Prijavu na Konkurs Komisija je utvrdila da je kandidatkinja dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić u svojoj dosadašnjoj akademskoj karijeri, a posebno imajući u vidu izborni period u akademskom zvanju više naučne saradnice, bila izuzetno angažovana na istraživanju tema od općeg društvenog značaja sa posebnim osvrtom na teme odbrane i sigurnosnih studija, te zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz perioda 1992.-1995. Kandidatkinja je u okviru realiziranih istraživanja intenzivno tragala za odgovorima na pitanja nametnuta u modernoj društvenoj zbilji, što je specifičnost društava u postkonfliktnom oporavku, kao što je slučaj sa Bosnom i Hercegovinom, suverenom i samostalnom državom, koja još uvijek trpi posljedice dvostrano izvršene agresije. Kandidatkinja je pokazala aktivan angažman učešćem u brojnim međunarodnim i domaćim konferencijama, objavljivanjem rezultata istraživanja u referentnim časopisima (najveći broj radova evidentiran je u SCOPUS, EBSCO i drugim bazama referentnih naučnih časopisa), te objavljivanjem dvije naučne studije utemeljene na multidisciplinarnim istraživanjima tema i oblasti koje u dosadašnjem naučnom opusu u oblastima istraživanja ove vrste nisu dovoljno ili, pak, nikako elaborirane. Kandidatkinja dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić u svojoj dosadašnjoj znanstvenoj karijeri prošla je zvanja od istraživačkih do naučnih – od stručnog saradnika do višeg naučnog saradnika, te se njen stručni i naučni napredak može uočiti uvidom u priložene objavljene publikacije, i radove ali i njenim aktivnim angažmanom u realizaciji naučnoistraživačkih projekata.

Na osnovu sveobuhvatne analize dostavljene dokumentacije, naučnog i stručnog opusa, kao i ukupnog doprinosa razvoju oblasti sigurnosnih i mirovnih studija, Komisija ocjenjuje da kandidatkinja dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić u potpunosti ispunjava sve formalne i suštinske uvjete za izbor u zvanje **naučni savjetnik – doktor nauka iz oblasti**

sigurnosti i mirovnih studija, u skladu s članom 31. stav (1) tačka f) Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 26/16). Komisija donosi ovakav zaključak posebno imajući u vidu sljedeće činjenice:

- dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić je stekla doktorat nauka iz odbrane i sigurnosti;
- Provela je jedan izborni period u zvanju više naučne saradnice i u tom razdoblju posigla sljedeće naučne rezultate:
 - i) Objavila je 19 naučnih i stručnih radova u relevantnim časopisima i zbornicima radova, od kojih je 13 indeksirano u međunarodnim bazama podataka (SCOPUS, EBSCO, CEEOL I dr.)
 - ii) Objavila je dvije knjige;
 - iii) Uspješno je završila tri naučna projekta koji su ishodili objavljenim rezultatima naučnog istraživanja, te je trenutno angažirana na još tri naučna projekta;
- Učesnik je velikog broja naučnih konferencija, simpozija, seminara, okruglih stolova, tribina, te medijskih gostovanja;
- Aktivna je u strukovnim udruženjima, čime doprinosi daljoj afirmaciji društva.

Na temelju svega izloženog Komisija **predlaže** Vijeću Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu da izabere dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić u zvanje naučni savjetnik - **Doktor nauka iz oblasti sigurnosti i mirovnih studija**.

Sarajevo, 10. juli 2025.

K O M I S I J A

Prof. dr. Sead Turčalo, predsjednik Komisije

Prof. dr. Mirza Smajić, član Komisije

Prof.dr. Ermin Kuka, član Komisije